

Recenzja programu nauczania – dr Małgorzata Bartoszewicz

OPINIA O PROGRAMIE NAUCZANIA

Nazwa programu:

Przyroda. Program nauczania dla klas 4–6 szkoły podstawowej

Autorzy:

Kamila Koczorowska,
Agnieszka Kołodziejaska,
Łukasz Sporny,
Dominika Strutyńska,
Łukasz Surma,
Jakub Sypniewski,
Piotr Wróblewski

Wydawnictwo:

Grupa MAC S.A., ul. Witosa 76, 25-561 Kielce

Autor opinii:

dr Małgorzata Bartoszewicz

Podstawa prawna opinii

Opinia została sporządzona na podstawie:

- Rozporządzenia Ministra Edukacji z dnia 11 marca 2026 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej (Dz.U. 2026 poz. 378),
- obowiązujących przepisów dotyczących dopuszczania programów nauczania do użytku szkolnego.

Opis programu

Opiniowany program nauczania przyrody przeznaczony jest do realizacji w klasach IV–VI szkoły podstawowej. Został opracowany zgodnie z założeniami Reformy 26. Kompas Jutra oraz spełnia wymagania formalne określone dla programów nauczania.

Dokument, **charakteryzuje się przejrzystą i logicznie uporządkowaną strukturą**. Obejmuje on kolejno: wstęp, charakterystykę programu w kontekście założeń reformy, cele kształcenia i wychowania wraz z treściami nauczania, modulem klimatycznym i doświadczeniami edukacyjnymi, szczegółowy rozkład treści nauczania, procedury osiągania celów, zasady sprawdzania i oceniania osiągnięć uczniów, uwagi dotyczące realizacji programu, jego ewaluację oraz fragment podstawy programowej właściwej dla przedmiotu przyroda.

Przyjęty układ treści należy uznać za spójny i funkcjonalny, sprzyjający zarówno organizacji pracy dydaktycznej nauczyciela, jak i monitorowaniu realizacji założonych celów kształcenia. Program stanowi całościową i nowoczesną koncepcję kształcenia przyrodniczego, ukierunkowaną na rozwój ucznia jako aktywnego uczestnika procesu edukacyjnego.

Analiza poszczególnych elementów programu

Wstęp

Wstęp programu został opracowany w sposób **merytorycznie uzasadniony i właściwie osadzony** w kontekście obowiązujących zmian edukacyjnych. Autorzy dokonują **trafnej interpretacji założeń Reformy26. Kompas Jutra**, wskazując na konieczność odejścia od modelu transmisyjnego na rzecz kształcenia opartego na aktywności ucznia i rozwijaniu kompetencji.

Na szczególne podkreślenie zasługuje wprowadzenie kluczowych kategorii programowych, takich jak kompetencje fundamentalne, kompetencje przekrojowe oraz sprawczość ucznia. Stanowią one spójny fundament dla dalszych rozwiązań metodycznych i organizacyjnych.

We wstępie wyraźnie zaakcentowano także rolę przyrody jako przedmiotu integrującego różne dziedziny nauk przyrodniczych oraz znaczenie uczenia się poprzez działanie, doświadczenie i bezpośredni kontakt ze środowiskiem. Wprowadzenie pełni zatem nie tylko funkcję informacyjną, ale także koncepcyjną, porządkującą całość programu.

Charakterystyka programu

Program został osadzony w **nowoczesnej koncepcji kształcenia**, w której centralne miejsce zajmuje uczeń jako aktywny uczestnik procesu uczenia się.

Na szczególne podkreślenie zasługuje:

- **interdyscyplinarność programu**, polegająca na integracji treści z biologii, geografii, chemii i fizyki w sposób wyważony i funkcjonalny,
- odejście od sztucznego podziału na przedmioty na rzecz analizy zjawisk przyrodniczych w ich naturalnych powiązaniach,
- wykorzystanie kontekstów życia codziennego ucznia jako punktu wyjścia do nauczania.

Takie podejście sprzyja budowaniu całościowego obrazu świata i rozwijaniu myślenia systemowego.

Cele kształcenia, treści nauczania, moduł klimatyczny oraz doświadczenia edukacyjne

Cele kształcenia zostały powiązane z wymaganiami podstawy programowej i w pełni odpowiadają kierunkom Reformy26.

Program konsekwentnie rozwija:

- kompetencje fundamentalne (językowe, matematyczne, cyfrowe),
- kompetencje przekrojowe (poznawcze, społeczne, osobiste),
- sprawczość ucznia jako zdolność do samodzielnego i odpowiedzialnego działania.

Bardzo dużą wartością tej części jest powiązanie treści nauczania z **doświadczeniami edukacyjnymi**, obejmującymi obserwacje, eksperymenty i działania terenowe. Nauka ma charakter praktyczny i oparta jest na bezpośrednim działaniu ucznia.

Szczegółowy rozkład treści nauczania

Rozkład materiału został **opracowany w sposób bardzo przejrzysty i funkcjonalny**. Do jego najważniejszych zalet należą:

- **spiralna organizacja treści**, pozwalająca na systematyczne pogłębianie wiedzy,
- progresja od najbliższego otoczenia ucznia do ujęcia globalnego,
- powiązanie treści z rytmem przyrody i doświadczeniem ucznia,
- integracja treści wokół problemów i procesów, a nie pojedynczych dyscyplin.

Atutem jest **uwzględnienie czasu do dyspozycji nauczyciela (ok. 15–20 %)**, co umożliwia elastyczne dostosowanie procesu dydaktycznego oraz jego indywidualizację.

Procedury osiągnięcia celów kształcenia i wychowania

Program wyróżnia się bardzo wyraźnym oparciem na **dociekaniu naukowym (IBL)** jako

podstawowej metodzie dydaktycznej.

Uczeń nie jest odbiorcą wiedzy, lecz badaczem, który:

- formułuje pytania badawcze,
- stawia hipotezy,
- planuje i przeprowadza obserwacje oraz eksperymenty,
- analizuje wyniki i formułuje wnioski.

Dociekanie naukowe pełni funkcję kluczowego sposobu wprowadzania i utrwalania treści nauczania, co należy uznać za rozwiązanie **szczególnie wartościowe i zgodne z aktualnymi trendami w dydaktyce nauk przyrodniczych**.

Program ponadto w szerokim zakresie wykorzystuje:

- pracę terenową,
- doświadczenia edukacyjne,
- aktywne metody pracy,
- działania w środowisku lokalnym ucznia.

Sprawdzanie i ocenianie uczniów

Proponowany system oceniania ma charakter otwarty i elastyczny, umożliwiając nauczycielowi dostosowanie narzędzi oceny do specyfiki grupy uczniów.

Ocena pełni przede wszystkim funkcję wspierającą – monitoruje postępy ucznia oraz wspomaga jego rozwój, co odpowiada założeniom współczesnej dydaktyki.

Uwagi o realizacji programu i Ewaluacja

Program zawiera wskazówki dotyczące realizacji w praktyce szkolnej, co zwiększa jego użyteczność dla nauczyciela. Uwzględnienie **ewaluacji programu** świadczy o jego otwartym charakterze oraz gotowości do doskonalenia procesu dydaktycznego.

Fragment podstawy programowej

Załączenie fragmentu podstawy programowej stanowi dodatkowe ułatwienie dla nauczyciela, umożliwiając bezpośrednie odniesienie realizowanych treści do obowiązujących wymagań.

Walory programu

Do walorów opiniowanego programu nauczania przyrody należy jego przemyślana i spójna koncepcja dydaktyczna, wyraźnie osadzona w aktualnych kierunkach zmian edukacyjnych. Na szczególne podkreślenie zasługuje **interdyscyplinarny charakter programu**, polegający na zrównoważonym i funkcjonalnym integrowaniu treści z zakresu biologii, geografii, chemii i fizyki. Takie ujęcie sprzyja dostrzeganiu zależności między zjawiskami, umożliwia budowanie całościowego obrazu świata przyrody oraz eliminuje sztuczne podziały między dyscyplinami. Interdyscyplinarność nie ma charakteru deklaratywnego, lecz stanowi rzeczywisty fundament organizacji treści nauczania.

Istotnym walorem programu jest również **świadome uwzględnienie czasu pozostającego do dyspozycji nauczyciela**, szacowanego na około 15–20 % całkowitego czasu realizacji. Rozwiązanie to znacząco zwiększa elastyczność pracy dydaktycznej, umożliwia dostosowanie tempa nauczania do możliwości uczniów oraz stwarza przestrzeń na powtórzenia, działania projektowe i utrwalanie wiedzy.

Program wyróżnia się także konsekwentnym oparciem na **nauczaniu przez dociekanie naukowe (IBL)**, które stanowi jego podstawową metodę dydaktyczną. Uczeń nie jest tu biernym odbiorcą treści, lecz aktywnym uczestnikiem procesu poznawczego: formułuje pytania, stawia hipotezy, prowadzi obserwacje i eksperymenty oraz wyciąga wnioski. Tak rozumiane dociekanie naukowe organizuje cały proces uczenia się i sprzyja rozwijaniu myślenia naukowego, samodzielności oraz trwałego rozumienia zjawisk.

Na wysoką ocenę zasługuje również **pełna spójność programu z założeniami Reformy26**.

Kompas Jutra. Program systemowo rozwija kompetencje fundamentalne, przekrojowe oraz sprawczość ucznia, traktując je jako integralny element procesu dydaktycznego, a nie jego uzupełnienie. Kompetencje te zostały ściśle powiązane z treściami nauczania, metodami pracy oraz doświadczeniami edukacyjnymi. Całość programu opiera się na **przemysłanej i logicznej strukturze**, obejmującej spiralny układ treści oraz zasadę przechodzenia od najbliższego otoczenia ucznia do zagadnień o charakterze globalnym. Takie rozwiązanie sprzyja stopniowemu pogłębianiu wiedzy, lepszemu rozumieniu zjawisk oraz powiązaniu ich z doświadczeniem ucznia. Wyraźnie widoczny jest także **silny nacisk na aktywność i doświadczenie ucznia**. Program przewiduje liczne obserwacje, eksperymenty, działania terenowe oraz aktywności badawcze realizowane w środowisku lokalnym, co sprzyja rozwijaniu ciekawości poznawczej i kompetencji badawczych. Na uwagę zasługuje również **aktualność podejmowanych treści oraz ich praktyczny wymiar**, w tym uwzględnienie edukacji klimatycznej i problemów współczesnego świata. Program wspiera kształtowanie odpowiedzialnych postaw oraz przygotowuje uczniów do świadomego funkcjonowania w rzeczywistości społeczno-przyrodniczej.

Podsumowanie

Opiniowany program nauczania przyrody stanowi spójną, nowoczesną i merytorycznie poprawną propozycję dydaktyczną, w pełni zgodną z obowiązującą podstawą programową. Do jego najważniejszych zalet należą:

- **interdyscyplinarne, zrównoważone ujęcie treści przyrodniczych**,
- **wyraźne uwzględnienie czasu do dyspozycji nauczyciela**, zwiększające elastyczność realizacji programu,
- **konsekwentne zastosowanie nauczania przez dociekanie naukowe (IBL)** jako podstawowej metody dydaktycznej,
- **pełna zgodność z założeniami Reformy26. Kompas Jutra**, w szczególności w zakresie rozwijania kompetencji fundamentalnych, przekrojowych oraz sprawczości ucznia,
- logiczna, spiralna struktura treści oraz ich powiązanie z doświadczeniem ucznia,
- silny nacisk na aktywność, samodzielność i praktyczne działanie ucznia.

Program w sposób kompleksowy wspiera rozwój ucznia oraz przygotowuje go do dalszego kształcenia w zakresie przedmiotów przyrodniczych. Jest on wartościowy zarówno pod względem merytorycznym, jak i dydaktycznym oraz w pełni przydatny do realizacji w praktyce szkolnej.

Opinia:

Opiniuję pozytywnie przedstawiony program nauczania, uznając go za zgodny z obowiązującą podstawą programową kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej w zakresie przedmiotu przyroda oraz rekomenduję jego dopuszczenie do użytku szkolnego w klasach IV–VI szkoły podstawowej.